

Četníci proti přesile

13. září 1938 a krvavá vzpoura henleinovců na Sokolovsku

VLADIMÍR BRUŽEŇÁK

Koncem léta osudného roku 1938 měli henleinovci v celém pohraničí pohotovost. Na 12. září byl ohlášén projev Adolfa Hitlera uzavírající sjezd NSDAP v Norimberku, který měl posloužit jako impuls k vyhocení tzv. sudetoněmeckého problému: už ne pouhá autonomie, ale agresivně prosazovaný požadavek na odtržení Sudet od ČSR. Přes hranici s Říší se pašovaly zbraně, připravovalo se povstání.

Již několik dní předtím, od 9. září, však docházelo k masovým demonstracím příznivců SdP (Sudetendeutsche Partei) v mnoha pohraničních městech (Liberec, Karlovy Vary, Cheb, Ústí nad Labem, Teplice atd.). Organizátorem byly místní orgány SdP a jejich pořádkové jednotky FS (Freiwillige Schutzdienst), jejichž zřízení československá vláda povolila. Docházelo ke srážkám bezpečnostních složek a zatím neozbrojeného, avšak čím dál agresivnějšího davu. Ranění byli hlášeni na obou stranách.

Organizace SdP se také staraly o to, aby Hitlerův projev 12. září večer slyšelo co nejvíce lidí. Jen stručně připomeňme, co tehdy zaznělo: Führer obvinil Československo z týrání a utiskování sudetských Němců. Sliboval, že to tak nenechá, a že pokud útlak nepřestane, Říše zasáhne.

Ohlas byl obrovský. Již večer 12. září se v desítkách měst a obcí konaly masivní průvody a demonstrace, zpívaly se nacistické písně,

vykřikovala se protičeská a antisemitská hesla, vyvěšovaly se vlajky s hákovým křížem. Místy docházelo k vytloukání výloh českých a židovských obchodů i oken českých menšinových škol. Československé bezpečnostní orgány dostaly rozkaz nechat událostem volný průběh. V ulicích se místo četníků a policistů objevily hlídky FS, které demonstrace usměrňovaly. V rukách měli tito tzv. ordneři zatím jen obušky. To se však přes noc změnilo.

Ráno 13. září propuklo povstání. Henleinovci útočili na poštovní úřady i četnické stanice, obsazovali nádraží, napadali Čechy, Židy i německé antifasisty – a to především v oblasti západních Čech, kde chybělo pohraniční opevnění, a tedy i větší armádní oddíly. K použití střelných zbraní a obětem na životech došlo v největší míře na Sokolovsku. Československá vláda ještě ten den vyhlásila v osmi okresech západních a jižních Čech stanné právo.¹ Do pohraničí vyjely

jednotky čs. armády a zesílené oddíly policie a četnictva. Do dvou dnů ovládly situaci – 15. září se povstání zhroutilo.

O den později byla SdP úředně zakázána. Její vůdce Konrada Henleina a Karla Hermanna Franka tato razantní reakce československé vlády podle všeho překvapila. Uprchli do Německa stejně jako stovky jejich soukmenovců. Z celkového pohledu působí jejich pokus o povstání jako zpackaná akce. Na mnoha místech však šlo o život. Konkrétně na Sokolovsku zemřelo násilnou smrtí devatenáct lidí, tedy polovina z celkového počtu sedmatřiceti obětí tehdejších událostí.² K nejtragičtějším událostem došlo v dnešních obcích Habartov, Bublava a Krajková.

Habartov³

Že se v Habartově děje něco zlého, vytušil okresní četnický velitel, poručík Václav Beneš už během dopoledne

1 Konkrétně nad okresy Cheb, Loket, Sokolov (tehdy Falknov nad Ohří), Karlovy Vary, Kadaň, Nejdek, Přisečnice a Český Krumlov. O den později přibýly okresy Horšovský Týn, Jáchymov a Kraslice, 15. září Šluknov a Varnsdorf a 16. září Chomutov, Liberec a Rumburk. Stanné právo bylo postupně vyhlášeno i nad několika dalšími okresy okolo 20. září, tedy po potlačení henleinovského puče, avšak v době zvyšujících se útoků Sudetoněmeckého freikorpsu (SdFk), který vznikl 17. 9. 1938.

2 Pojmem dnešní Sokolovsko rozumějme tři tehdejší okresy: Falknov nad Ohří (dnes Sokolov), Kraslice a Loket.

3 Události v Habartově jsou rekonstruovány zejména z následujících pramenů: vzpomínky J. Antona, K. Kotka, L. Bytely, B. Kysely a S. Trnky, jež shromáždil V. Prokop starší, vzpomínky Růženy Koukolové, Matěje Příbka, Růženy a Jana Pardusových (shromážděno

osudného 13. září. Zatímco z jiných obcí přicházely zprávy a hlášení o situaci, linka z Habartova byla mrtvá. Poručík Beneš věděl, že musí odjet přímo na místo a že je třeba připravit se na všechno. Proto taky uvítal, že z Karlových Varů dorazila posila, četa policistů vedená praporčíkem Rudolfem Herejkem. Hned vydal rozkaz: budou záloha a vyrazí za ním do Habartova. Pro nebezpečný úkol již předtím vybral několik dobrovolníků z místní četnické školy, celkem 15 mužů.

Vůz vyrazil po jedné hodině odpolední směr Habartov. Druhý vůz s karlovarskými policisty vyjel o několik desítek minut později. Cestou, která trvala zhruba půl hodiny, po nich občas někdo z Němců hodil kámen nebo zahrozil pěstí. Před Habartovem zahlédl řidič Josef Milfait ocelové lano natažené přes silnici, bez obtíží ho však prorazil. Minul kostel, pivovar a zabočil na náměstíčko s četnickou stanicí. Tam se četníkům naskytl podivný obraz: shluk lidí kolem svázané ženy. Jakmile se přiblížili, všichni se rozprchli. Řidič zastavil pár metrů před vchodem do stanice. Poručík Beneš zavelel vystoupit. V tu chvíli se rozpoutalo peklo.

Palba zaburácela ze všech stran a snesl se na ně déšť střel. Desátníku Stanislavu Roubalovi střela utrhla kus hlavy, jeho krev a mozek skončily na uniformách kolegů. Mnozí v šoku vyskákali z vozu a vběhli do stanice, kde logicky hledali úkryt. Byla však plná henleinovců, kteří začali po četnicích střílet hlava nehlava. Poručík Beneš rychle vydal povel obsadit protější vilku. Praporčík Václav Vaníček, bývalý legionář, vzal pušku a střelbou ostatní kryl. Většinu se podařilo úkrytu dosáhnout – až na četaře Vladimíra Černého. Po zásahu do pr-

Habartov (Haberspirk) je hornické městečko ležící zhruba deset kilometrů od Sokolova. Po druhé světové válce bylo v důsledku povrchové hnědouhelné těžby prakticky zničeno. Zachovalo se jen několik desítek původních staveb. Poblíž vznikl nový Habartov tvořený z velké části panelovými domy. Zmizely tak všechny budovy, jež se v roce 1938 staly svědky jedné z největších a nejznámějších tragédií způsobených henleinovským povstáním. Koncem 30. let zde žilo 3200 obyvatel, z nich přes 200 Čechů (většinou horníků), kteří tu měli i vlastní školu. Četnická stanice byla umístěna v přízemí jedné z místních německých škol na náměstíčku nedaleko kostela sv. Anny. Velitelem byl praporčík Jan Koukol, který tam žil se svou ženou a dvěma dětmi. V kritickém září 1938 velel dalším třem četníkům: strážmistru Matěji Příbce, strážmistru Antonínu Křepelovi a strážmistru Janu Pardusovi, jenž tu měl manželku Růženu, která sloužila na poště, a roční dcerku Věru.

Prostřílené osobní vozidlo karlovarských policistů, v němž byl zraněn inspektor Horák
Foto: VÚA - VHA

sou se doplzl do jedné z kúl. Tam padl na zem a během několika minut vykrvácel.

Zbylí četníci však získali ve vile potřebný úkryt. Obyvatele domu – muže a ženu – spoutali, zavřeli do sklepa a zahájili opevňování. Kulky jim přitom létaly nad hlavami, zavrtávaly se do zdi, tříštily omítku, rozbíjely okna a nádoby. Hlídka na půdě hlásila, že z okolních polí se k obci přískoky blíží

další henleinovci. Poručík Beneš zavelel usilovně po nich střílet a zahnat je na ústup. Podařilo se.

Kolem druhé hodiny odpoledne dorazil autokar s karlovarskými policisty; v závěsu za ním i osobní automobil. Obě vozidla zastavila vlevo od rozstříleného vozu četníků. Také po nich vzbouřenci pálili, z věže kostela se dokonce ozval samopal či kulomet. Obvodní inspektor Rudolf

zejména V. Němcem), vzpomínky Jaroslavy Kratochvílové (dcery Jana Koukoly zaznamenané autorem), vzpomínky faráře J. Zvěřiny; dále *Státní oblastní archiv (SOA) Plzeň*, f. Krajský soud (KS) Cheb, k. 185, spisy sp. zn. 3806/38, Tk 1719/38, Tk 1696/38; tamtéž, f. Míromádný lidový soud (MLS) Cheb, k. 101–104, spisy případu Habartov; *ABS*, f. Stíhání nacistických válečných zločinců (325), Zpráva o zatčení Hanse Klieby; tamtéž, Zpráva o prohlídce pivovaru Haberspirk St 1390/37; *ABS*, f. Personální spisy příslušníků MV, personální spisy Matěje Příbka a J. Antona; *NA*, f. Zemské četnické velitelství (ZČV), Personální listiny Jana Koukoly, Jana Parduse, Matěje Příbka, Antonína Křepely a *NA*, f. Prezidium ministerské rady (PMR), k. 3181, Hlášení o situaci v pohraničí.

Horák, řidič osobního automobilu, se vypotácel ven se zasaženou klíční kostí. S ostatními policisty se kryl u zdi blízkého transformátoru.

Za chvíli ale všichni zahlédli v oknech nedaleké vilky četnickou přílbu na pušce – signál ukazující, kde jsou jejich spolubojovníci a kam se mají ukrýt. Posila výrazně zvedla bojovou morálku mužstva.

Zběsilou přestřelku nakonec zastavil německý farář Josef Hollnsteiner. Před úkrytem četníků a policistů se objevil s bílým kapesníkem. Žádal o zastavení palby, prý pro ušetření lidských životů. Těžko říci, jaký byl skutečný důvod – henleinovcům už také možná docházelo střelivo.

Poručík Beneš reagoval tvrdě – faráři nařídil přivést představené obce v čele se starostou. Když dorazili, byli okamžitě zajištěni a vyslechli si nekompromisní výstrahu: ve městě zazní ještě jedna rána a všichni půjdou ke zdi. Skutečně pak už nepadl jediný výstřel. S nasazenými bodáky začali četníci s policisty prozesávat obec a zjišťovat, co se tu vlastně stalo.

Děsivý pohled se jim naskytl na četnické stanici. Na chodbě ležel v krvi mrtvý Otto Plass, habartovský důlní úředník. Poblíž se válel pohrozený krumpáč. Podlahy kancelářů pokrývala vrstva střeptů, rozmláceného nábytku a nábojnic. Zdi byly nasáklé vodou, okno v místnosti velitele stanice zatarasené dveřmi. Díry od kulek nacházeli četníci všude, dokonce i v mřížích, jež chránily staniční okna. V tratolišti krve na zemi ležel mrtvý praporčík Jan Koukol, velitel četnické stanice. Na posteli v bezvědomí slabě dýchal strážmistr Jan Pardus. Pod okny do dvora viděli četníci nataženou hadici a kousek za ní hasičskou stříkačku. Z bytu velitele stanice vyl pes.

Tři proti všem

Zajištění svědkové začali ještě ten den vypovídat, co se v Habartově vlastně odehrálo. Po Hitlerově fanatickém projevu k žádným incidentům nedošlo, městem jen pochodovaly davy s pochodněmi za skandování

Praporčík Jan Koukol s manželkou Růženou a dcerou Jaruškou v Praze

Foto: archiv Jaroslavy Kratochvílové

hesel namířených proti Československu. Hned druhý den brzy ráno dorazila za velitelem četníků Janem Koukolem manželka Růžena. V náručí nesla dvouletého syna a svého muže prosila, aby někoho vyslal do školy pro dceru Jarušku. Bála se o ni stejně jako o synka. Praporčík Koukol ji utěšoval – nic zlého se prý nestane, všichni jsou v bezpečí. Paní Růžena se tedy vydala zpátky do bytu. Cestou potkávala desítky německých sousedů, z jejichž pohledů čišela nenávisť.

Když dorazila domů, dcera Jaruška už tam čekala. Ze školy přišla sama. Paní Koukolová proto rychle sbalila pár věcí, trochu jídla a s dětmi vyrazila zpět na stanici. Doufala, že tam ji manžel a jeho kolegové spíše ochrání. Dveře na ulici však byly zamčené a před nimi hlídali dva ordneři. Podobné to bylo u zadního vchodu ze zahrady. Tam zase stálo několik henleinovců s loveckými puškami v rukou. Paní Koukolová pochopila, že na záchranu už je pozdě. Rezignovaně tedy usedla s dětmi v kuchyni svého bytu.

Místo ní dorazil na četnickou stanici představitel habartovské SdP Franz Schugg. Žádal o svolení k další manifestaci a osobně se zaručil za

její pokojný průběh. Podle všeho ale především zjišťoval aktuální situaci na služebně těsně před začátkem povstání, jak se ukázalo brzy po jeho odchodu. Tehdy totiž do stanice doslova vběhl zadýchaný německý antifašista Richard Kowarzik. Nesl

Strážmistr Jan Pardus ve 30. letech

Foto: archiv rodiny

Poštovní úřednice Růžena Pardusová

Foto: archiv rodiny

zlou zprávou: na obecním úřadě vlaje prapor s hákovým křížem, je zatčen obecní strážník a obsazena je i česká škola ve čtvrti Rad (Kluč).

Velitel Koukol to šel okamžitě prověřit. Se strážmistrem Pardusem zamířili na úřad zjistit, proč Schugg neplní svoje sliby.

Cestu si klestili čím dál agresivnějším davem. V jednu chvíli se museli pohybovat zády nalepení na zdi domů, aby měli alespoň nějakou ochranu. V rukách okolo stojících viděli obušky, krumpáče, násady od lopat. Schugga zastihli na úřadě v bojovné náladě: provokativně rozhodil rukama a oznámil, že v nastalé situaci už nemůže dělat nic.

Tou dobou už henleinovci obsazovali poštu. Pod vedením důlního úředníka Otto Plasse vtrhli dovnitř s pistolí v ruce, rabovali a kradli služební zbraně. Čtyři přítomní zaměstnanci se nezmohli na odpor. Když však do všeobecného zmatku zadrnčel telefon, poštovní úřednice Růžena Pardusová (manželka strážmistra Parduse) reagovala duchapřítomně. Chopila se přístroje a přitom nenápadně spojila poštu s četnickou stanicí. Henleinovci zaslechli ze sluchátka češtinu. Jeden

z nich – pravděpodobně Plass – vytrhl telefon Pardusové z rukou a rezolutně do něj německy oznámil: *Heil Hitler! Tady se bude mluvit německy, pošta je obsazena.* Četníkům tak nechtěně vyzradil důležitou informaci. Pardusovou však její odvážný čin málem stál život. Rozzuřený Plass zavelel k exekuci. Ženu, o které musel vědět, že je matkou malé dcerky, nechal vyvést před budovu a postavit k plotu. Už slyšela cvakat závěry pistolí. Zachránili ji však jiní henleinovci, kteří zrovna procházeli kolem. Upozornili, že manželka jednoho ze strážníků má zatím větší cenu jako živá rukojmí.

V půl desáté začaly události nabírat zběsilý spád. Doly zastavily práci a do Habartova se přesouvaly desítky horníků i lidí z okolních obcí. Část povstalců vedená Plassem opustila poštu a vyrazila na četnickou stanic. Přidávali se k nim další henleinovci vybuzení Hitlerovým projevem a lačníci po pomstě na údajných českých utlačovateli. Před sebou hnali zajatou Růženu Pardusovou. Když dorazili do sídla četníků, využila paní Pardusová náhlého zmatku, vytrhla se Plasseovi a zamkla se v četnickém služebním bytě, kde už ve strachu čekala její dcera Věrka a maminka Žofie Lovčí.

Zatímco se venku řadila částečně vyzbrojená četa ordnerů v počtu asi 60 mužů, uvnitř stanice strážníci couvali před davem až do poslední místnosti. Váhali použít své ostře nabité pušky. *V žádném případě nezasaňovat zbraní*, tak zněl poslední rozkaz, který slyšeli od svých nadřízených. Na zdrženlivost však už bylo pozdě. Zfanatizovaní henleinovci ji chápali jako slabost a s vědomím rostoucí přesily ztráceli všechny zábrany.

Začal Otto Plass. Když byly odmítnuty jeho požadavky na okamžité vydání zbraní, vrhl se po volné pušce na stojanu, strážmistr Pardus se mu postavil do cesty a strhla se rvačka. Hostinský Alois Mädler poté přiskočil k praporčíku Koukolovi, vytrhl mu pušku a obrátil ji proti němu. Tehdy padl v Habartově první výstřel. Koukol, který ještě před několika hodinami utěšoval svou ženu, že se

nemá čeho bát, se s vytrštěnými očima chytl za prsa a padl k zemi. Z úst mu vytryskl pramínek krve a v krátké chvíli zemřel.

Na stanici se strhl boj na život a na smrt. Strážmistr Příbek zůstal sám proti houfu henleinovců. Vší silou držel svou zbraň. S bolestí vnímal rány obuškem do hlavy a přes ruce. Během několika okamžiků měl vykloubené oba palce a natržený pravý ukazováček. V tu chvíli jeho kolega strážmistr Křepela pustil z hlavy rozkaz nepoužívat zbraně. Odjístil pušku a zahájil palbu. Do hrudi trefil Rudolfa Hampla, který se skácel přímo vedle mrtvého praporčíka Koukola. Kulka jen těšně minula jeho

Antonín Křepela jako desátník čsl. armády. Dole: Matěj Příbek se svými syny Pavlem a Jiřím (po válce).

Foto: archiv Zdeňka Křepely; archiv rodiny Příbkovy

:srdce, měl obrovské štěstí, že přežil. Sebejistá krvelačnost povstalců tím rázem vzala za své.

Dráli se ven ze stanice, kudy to jen šlo, jako splašené stádo. Četnickým kulkám ale neunikli dva další – hostinský Mädler a důlní úředník Plass. Oba v kratičké přestřelce zastřelil strážmistr Příbek, který měl i přes zraněné ruce velmi přesnou mušku. Odnesl si však z toho zranění další – postřelené předloktí.

Povstalci si museli přiznat potupný neúspěch. Rozprchli se nebo se ukryli do okolních domů. Četníci však vítězství neslavili. Jejich situace byla žalostná. Příbek s postřelenou rukou, vykloubenými palci a roztrženým ukazováčkem, Pardus s Křepelou zakrvácení z drobných zranění od roztržitého skla – všichni věděli, že přicházejí nejhorší minuty jejich života, možná také minuty poslední.

Několikrát se pokusili navázat spojení se Sokolovem, sluchátko však zůstalo němé. Vysazenými dveřmi tedy zatarasili jedno z oken a zahájili osamocené boje – každý pohyb na náměstí trestali střelbou, často přesně mířenou. Henleinovci Josef Ehm a Franz Galli po zásazích z četnických pušek zemřeli v sokolovské nemocnici. Otto Werner a Josef Fritsch svá těžká zranění přežili. Řada dalších skončila v Albertově hostinci či na dvoře německé školy s lehkými šrámy.

Povstalci se však nehodlali vzdát. K zadní části stanice přivlekli hasičskou stříkačku a pokusili se četníky vyplavit. Když se však do staničních místností začala hrnout voda, natáhl Křepela zraněnému Příbkovi pistoli, ten z okna prvního patra vypálil několik přesně mířených ran a s vyplavováním byl konec. Pokusu vyhodit celou stanici do vzduchu zabránili majitelé okolních domů. Vzepřeli se, když zahlédli chystané bedny s výbušninami. Měli strach, že při výbuchu půjdou k zemi i jejich obydlí.

Četníky nakonec henleinovci přemohli tím nejpodlejší způsobem. Drželi nejen Růženu Koukolovou, ale i manželku strážmistra Parduse Růženu. Když na stanici padly

Albertův hostinec, „hlavní stan“ habartovských povstalců v boji 13. září

Foto: archiv autora

první výstřely, polekala se a s matkou a dcerou v náručí vyskočily ze služebního bytu oknem ven. Padly do rukou místnímu učiteli Franzi Röschenthalerovi a jeho pomocníkům, kteří zahnali ženy za doprovodu nadávce, plivanců a bití do Albertova hostince. Když paní Pardusová zahlédla bedny s výbušninami, musela si vyslechnout, že jsou určeny jejímu muži. Jako zbraň ale nakonec posloužila ona sama. Bolestivě spoutanou ji vyhnali před stanicí. Na krku měla uzdu přivázanou k okapové rouře jednoho z domů. Henleinovci se skryli za rohem a volali na četníky, ať se vzdají.

Uvnitř stanice se rozhostilo ticho. Na četníky dolehla únava a zmar. Příbkovi pomalu modrala postřelená ruka a přestávala se hýbat, potřeboval ošetřit. Odložil tedy pistoli, otevřel dveře a vyšel ven. Chtěl vyjednávat, šly však na něj mdloby, ztratil příliš mnoho krve. Neměl ani sílu utéct před henleinovci, kteří se na něj sesypali s puškami, krumpáči a obuškami v rukou. Surově ho zbili a odvedli do budovy německé školy.

Když to viděl strážmistr Pardus, odhodlal se k zoufalému pokusu: vyběhnout, chytit svou ženu a nějak ji vtáhnout zpět na stanici. Dav ho ale

také srazil k zemi. Vyrvali mu z ruky pušku, vytrhli šavli a začal lynč – rány, kopance, smýkání. Od trafiky, kde si Pardus ještě ráno v relativním klidu kupoval cigarety, po něm střílel Georg Meier a zasáhl jej do ramene. Strážmistr ztratil vědomí. Když se probral a pokusil se vstát, týrán začalo nanovo. Rány cítil po celém těle. Po ráně do hlavy – pravděpodobně krumpáčem – opět ztratil vědomí. Probrala ho až silná palba – to když už Habartov osvobozovali četníci a policisté ze Sokolova.

Spíš instinktivně než vědomě se z posledních sil rozeběhl do stanice, kde klesl na lůžko vedle svého mrtvého velitele, jenž s otevřenými očima dosud ležel na zemi.

Viděl jsem ukřižování

Za stmívání dorazily do Habartova další posily. Vedle kostela zaujal pozici obrněný automobil a zesílené hlídky pátraly po vinících. Většinou marně, mnozí se už dávno ukrývali za hranicemi blízkého Německa. Zatčeno bylo jen sedm vzbouřenců. Jedna z hlídek našla zlynčované tělo strážmistra Antonína Křepely. Pravděpodobně se pokusil utéct, když viděl, jak dav sráží Parduse a hrne

se dovnitř stanice. Zasašlo ho však několik střel a zbytek dokonal dav s klacky a krumpáči. Tělo s roztrášenou hlavou někdo hodil do opuštěného dolu.

Manžele Pardusovy a strážmistra Příbka odvezl svým autem do soko-
lovské nemocnice farář Hollnsteiner. Jan Pardus měl prolomenou lebeční kost, zlomený prst na ruce, vyražených několik zubů, stělnou ránu v rameni, bodnou ránu pod pravým okem a mnoho dalších zranění. Do ušního boltce mu někdo nožičkem vyřízl hákový kříž.

Jeho žena utrpěla otřes mozku, zhmoždění pravé ruky, sečnou ránu na čele a další zranění na hlavě. Matěje Příbka převzali v nemocnici s prostřelenou rukou, vykloubenými palci, natrženým ukazováčkem, proraženou lebkou a mnohačetnými pohmožděninami.

Krátce po půlnoci už byla v obci vyšetřovací komise. Spolu s ní dorazili fotografové a také anglický novinář Sidney Morell. Zážitky z oné noci pak vtělil do své knihy *Viděl jsem ukřižování*. Ta je dodnes čtivou obžalobou nacismu i britské politiky „appeasementu“.⁴

Bublava⁵

Dozorce celního úřadu v Bublavě Josef Čihák zvedl odpoledne 13. září sluchátko, nechal se spojit s inspektorátem v Kraslicích a vyslovil zdánlivě naprosto absurdní otázku – zda je možné vyvěsit na budovu celnice nacistickou vlajku, jak požadují místní henleinovci. Odpověď nadřizovaných zněla neméně absurdně – prý ano, v zájmu zachování pořádku. Po chvíli

V Bublavě dnes stojí kolem 150 domů a žijí tam čtyři stovky obyvatel. Před válkou byla obec, tehdy Schwaderbach, mnohem větší. Bydlelo v ní přes 4000 lidí ve více než 700 domech. Měla kostel, poštovní úřad, četnickou stanici a vzhledem k poloze přímo na hranicích také celnici. S četnictvem tu tedy dohlížela na pořádek i finanční stráž. Hospodářská krize 30. let zasažla místní kraj velmi tvrdě. Většina obyvatel proto docházela za prací do Německa, když se nacistům podařilo oživit tamní ekonomiku. To jen přispělo k radikalizaci Bublavských. V obci přesto zůstávala celá řada německých antifašistů, zejména sociálních demokratů a komunistů. Četnická stanice v Bublavě byla během roku 1938 posílena na pět mužů. K veliteli praporečnicku Emiliánu Hrádkovi a strážmistrům Janu A. Moravcovi a Antonínu Jandíkovi přibyli strážmistři Ladislav Jankovský a Jaroslav Kment. Spolu s příslušníky finanční stráže tak tvořili pomyslné české zrno v moři německého písku. I s rodinnými příslušníky jich bylo asi 35.

Dne 13. září 1938 po obsazení celnice nacisty. Na budově již vlaje nacistická vlajka. V automobilu s československou poznávací značkou zřejmě sedí někdo z organizátorů bublavského puče. Foto: archiv Jiřího Vaczi

vlál nad československou celnicí praporečnicku s hákovým křížem a dav vzbouřenců – většina stála v bezpečí na německé straně hranice – propukl v jáсот.

I když se během 13. září dopoledne v Bublavě zdálo, že Hitlerův projev z předešlého dne nikoho z místních

příliš nevyburcoval, opak byl pravdou. Už kolem oběda začali henleinovci napadat příslušníky československé finanční stráže a klást jim drzé požadavky. Bylo-li jim vyhověno, přitvrdili. Poználo to i osazenstvo bublavské celnice, nad kterou se třepotal hákový kříž. Vzbouřenci

4 MORRELL, Sydney: *I saw the crucifixion*. P. Davies Edition, London 1939. Český vydání pochopitelně až po druhé světové válce – MORELL, Sydney: *Viděl jsem ukřižování*. Svoboda, Praha 1946.

5 Události henleinovské vzpoury na Bublavě jsou rekonstruovány zejména z následujících pramenů: SOA Plzeň, f. MLS Cheb, k. 90, Emil Leicht a spol., sp. zn. Ls 2081/46; *Vojenský ústřední archiv – Vojenský historický archiv* (dále jen VÚA – VHA), f. Velitelství I. sboru, k. 114, inv. č. 1499, Ozbrojené akce sudetských Němců, fonogram mjr. Víta z 14. 9. 1938; tamtéž, f. 308, k. 194, Poválečná hlášení finanční stráže o událostech roku 1938 na Kraslicku; *Státní okresní archiv* (dále jen SOKA) Sokolov, f. Okresní úřad Kraslice 1921–1938, sign. 8-11-4, Ohledací protokoly zabitých a zraněných četníků ze Schwaderbachu; NA, f. PMR, k. 3181, Hlášení Prezidia zemského úřadu z 13. a 14. 9. 1938, Osobní vzpomínky strážmistra Bohuslava Kazdy a Marcely Kališové, dcery finančníka Jaromíra Pěchoty a *Archiv národního muzea*, f. Jaroslav Hájek, k. 1, Osobní vzpomínky Václava Idlbeke.

se po chvíli pohledu na něj nabažili a budovu vzali útokem.

Celníci se nezmohli na odpor. Sáhnout po zbraních v těsné blízkosti hranic bylo totiž prakticky zakázáno. Zdejší orgány se panicky bály představy, že se střela z české zbraně dostane na německé území a nacisté to vezmou jako záminku ke konfrontaci. Budovu proto nikdo nebránil. Henleinovci vtrhli do služebních bytů, strhávali ze stěn obrazy prezidenta Beneše, ničili zařízení a kradli. Byl to pravděpodobně majitel protějščího hostince Adolf Weidlich, kdo se postavil s nožem v ruce před těhotnou paní Pěchotovou, manželku jednoho z celníků, a vyhrožoval, že jí toho českého parchanta vyřízne z těla. Všechny zbraně si vzbouřenci z celnice odnesli.

Horké chvíle zažívali i četníci na své stanici. Starosta Bublavy Konrad Martinetz – s nacistickou vlajkou v rukou a s davem v zádech – požadoval společné hlídky ordnerů a četníků, předání stanice i všech zbraní. Velitel Emilián Hrádek vše rezolutně odmítal, atmosféra však čím dál víc houřila. Na četnické stanici totiž bylo i několik členů finanční stráže vyslaných sem už dříve jako posila. Měli strach o své kamarády i rodiny na celnici, se kterou henleinovci přerušili spojení. Bylo jen otázkou času, kdy někomu povolí nervy a místo slov promluví zbraně.

Situaci prozatím zachránil příjezd posil. Ve dvou autokarech dorazilo čtrnáct četníků z kadaňského pohotovostního oddílu a několik vojáků, vesměs Slováků. Všem velel vrchní strážmistr Václav Fröhlich, velitel kraslické četnické stanice a zároveň zástupce okresního velitele.

Financové žádali okamžitě vyrazit k celnici. Fröhlich však otálel a brzy dostal záminku k odložení akce: telefonovali z Kraslic, aby někoho poslal zpět s klíči od zbrojního skladu, které zapomněl u sebe. Rozkaz zajet do Kraslic dostal řidič strážmistr Bohuslav Kazda. Dobrovolně se k němu přidal strážmistr Josef Falber. Místní financ Josef Nový jim měl ukazovat cestu. Sotva se však autokar dostal

Autokar kadaňského pohotovostního oddílu, v rámečku strážmistr Falber. Dole: Známa fotografie přestřelky u budovy bublavské celnice. Před vchodem, nad nímž se vznášá dým z výstřelů, je zaparkovaný četnický autokar. Foto: archiv Jiřího Kazdy; archiv autora

kousek od četnické stanice, stalo se něco nečekaného. Dozorce Nový, asi frustrován ze situace na celnici a z obav o své kamarády, dal četníkům nový rozkaz – směr celnice! Těžko říct, zda oba četníci souhlasili, nebo se jen podvolili Nového rozkazu. Vůz každopádně místo do Kraslic směřoval k budově celnice vzdálené necelý kilometr, což se pro posádku stalo osudným.

Když Nový vystoupil s puškou v ruce před celnicí, aby se pokusil

vyjednávat, spustila se křížová palba henleinovců, kteří se skrývali za betonovými sloupy hraniční závory. Strážmistr Falber vykřvácel vedle autokaru po zásahu do břicha. Strážmistr Kazda utrpěl těžké zranění hlavy u pravého ucha a ztratil vědomí. Dozorce Nový střelbu opětoval. Došly mu ale náboje a dostal rány do ruky a do stehna. Pokusil se doběhnout ke dveřím celnice, vzbouřenci ho ale dostihli, srazili k zemi a začali surově bít. Před umlácením k smrti

Bývalý poslanec SdP, nyní kadaňský vedoucí NSDAP Georg Böhm (označen číslem 1), jenž chtěl mezi bublavské celníky naházet granáty. Na fotografii spolu s K. H. Frankem (2), K. Henleinem (3) a H. Krebsem (4), březen 1939.

Foto: SOA Praha

ho pravděpodobně zachránili němečtí celníci. Boje se neúčastnili, henleinovský dav se snažil spíše mírnit.

Jakmile střelba dolehla k četnické stanici, zavelel její velitel Hrádek k akci. Druhým vozem se šesti dobrovolníky vyrazil celnici na pomoc. Tak malá skupina však neměla proti vzbouřencům šanci. Prudkou palbou je zastavili sto metrů před cílem. Hrádek nechal naložit raněné a mužstvo se stáhlo zpět na stanici. Pro československou stranu to byl debakl - ten den bohužel nikoliv poslední.

Hrádek volal do Kraslic s dotazem, jak dál postupovat. Dostal dva rozkazy - nestřílet na německé území a nevydat četnickou stanici. To mu v dané situaci bylo k ničemu. Stanici totiž zakrátko obklopal několikasethlavý dav. Se starostou Martinetzem se ještě podařilo vyjednat odvoz českých žen, dětí a raněných do bezpečí v Kraslicích a přesun financů z celnice na stanici. V obklíčení na jednom místě se tím ale ocitli všichni bojeschopní muži. V zářijovém podvečeru sledovali, jak kolem stanice vyrůstají nejrůznější barikády. Spojení s Kras-

licemi vzbouřenci přerušili. Hrádek s Fröhlichem pálili tajné spisy, aby nepadly do nepřátelských rukou, ostatní se snažili zabarikádovat dveře a okna. Uvažovalo se i o výpadu ze stanice za použití zbraní a granátů, přesila venku se však zdála příliš velká.

Opět dorazil starosta Martinetz. Požadoval odzbrojení četníků a všem zaručoval volný odchod. Jenomže do budovy za ním brzy vtrhli další vzbouřenci se zbraněmi a neváhali je použít - pistole místního henleinovce Emila Leichta přiložená k hlavě praporčíka Hrádka mluvila jasnou řečí.

Zbývaly dvě možnosti: vzdát se, nebo zahájit palbu, která by znamenala masakr. Vrchní strážmistr Fröhlich po chvíli pokrčil rameny a odevzdal svou pistoli. Po něm to učinili i ostatní. Byl konec. Obcí se nesl vítězný řev nacistů.

Rozkaz, který nezazněl

Zajatci skončili v budově celního úřadu. V noci mezi ně přijel poslanec SdP Georg Böhm. V ruce držel pistoli, kterou občas někoho ze zajatých významně klepl do hlavy. Pokud se někdo pokusí Českoslováky osvobodit, je třeba mezi ně naházet granáty a prchnout do Německa, vykládal svým soukmenovcům - tak, aby to slyšeli i zajatci.

Jakýsi pokus o osvobození se skutečně ještě ten den uskutečnil. Z rozkazu okresního hejtmana Grösmanna ho měli provést četníci a financové z obce Stříbrná (Silberbach), vzdálené tři kilometry vzdušnou čarou. Velel

Velitel četnické stanice Stříbrná praporčík František Novák s manželkou

Foto: archiv Jiřího Nováka

Německé obyvatelstvo prchá z Bublavy do Německa i s částí majetku

Foto: SZ Photo

jim vrchní strážmistr František Novák, který už prokázal, jak důležitá byla onoho 13. září rozhodnost. Když za ním místní henleinovci přišli se svými typicky drzími požadavky, nevedl s nimi žádné debaty a rovnou jim oznámil, že proti sebemenšímu pokusu o vzpouru zakročí se vši tvrdostí. Tím rozbroje ve Stříbrné skončily. Rozkaz vyrazit do Bublavy se však Novákovi příliš nezamlouval. Od místních i bublavských antifašistů věděl, kolik je tam henleinovců. Musel však uposlechnout. Již za tmy proto se čtrnácti muži vyrazil - v podstatě do připravené pasti.

Před desátou večer dorazilo mužstvo na místo. Zaměřili přímo k četnické stanici, kde předpokládali, že najdou zajatce, ale ti už dávno byli na celnici. Velitel družstva Novák došel pod okna stanice a zakřičel: *Hände hoch!* Odpovědí byla křížová palba ze stanice i z okolních domů. Celý prostor ozářily světlice, vybuchlo i několik granátů. Muži ze Stříbrné palbu okamžitě opětovali, v nastalém chaosu ale nevěděli jeden o druhém.

Nezbývalo než zachránit si holý život. Doma se opět shledali kolem půlnoci. Tři hlásili zranění a dva nedorazili vůbec - velitel Novák a strážmistr Josef Brčák. Zahynuli v palbě henleinovských zbraní.

To už však byly ve Stříbrné další posily. Dorazily z Kraslic a působily impozantně - pohotovostní četnický oddíl majora Jana Váji v síle až 120 mužů doplněný o tři lehké tanky LT-35, dvě obrněná vozidla a vojáky. Bublava mohla být vzata útokem. Jenže nebyla. Major Vája se bál velkých ztrát i střelby těsně u hranic s Německem. Mnohokrát telefonoval s velitelem 1. rychlé divize generálem Juliem Fišerou, kraslickým okresním hejtmanem Grösmannem i pražským velením. Nakonec padlo rozhodnutí - neútočit. Ranní úsvit 14. září tak ve Stříbrné ukázal desítky vojáků a četníků v bojové pohotovosti. Motory tanků a obrněných aut byly nastartovány. Stačilo jen dát povel, ten však nepřišel... Teprve vpodvečer pronikla do Bublavy průzkumná hlídka strážmistra Mareše. Není co

osvobozovat, znělo pak jeho hlášení, prakticky nikdo v obci není. Obyvatelé prchli ve strachu před zásahem československých sil do Německa a ráno tam byli dopraveni i všichni zajatci. Pod pohrůžkami museli podepsat, že odcházejí dobrovolně. Takřka polovina z nich to ale odmítla.

Až do podpisu mnichovské dohody zůstala Bublava v jakémsi pásmu nikoho. Henleinovci, vycvičení v Klingenthalu již jako Sudetendeutsche Freikorps (vznikly oficiálně 17. září 1938), posílali čas od času do obce své hlídky. Stejně tak činily i československé jednotky Stráže obrany státu, které zůstaly rozmístěné na kopcích nad Stříbrnou. A odvětení českoslovenští zajatci? V Říši je vyznili a vyslyšali až do poloviny října. Teprve pak byli předáni československým úřadům. To už se ale dělo na nové hranici u Terezína...

Krajková⁶

Spojení s okresním městem nefunguje, dav okolo se zvětšuje a pravděpodobně zaútočí, hlásil strážmistr Václav Šaroch svému veliteli do telefonu okamžitě poté, co dorazil na krajkovskou poštu. Neměl žádné iluze o úmyslech německých sousedů. Cestu k poště si mezi nimi musel proklestit. Dál mohl jít většinou jen tehdy, když pohrozil zbraní. Povstání v Krajkové bylo na spadnutí už 13. září po deváté ráno.

Velitel Petr Hladík hned vyslal ven svého druhého muže, Antonína Šrejla. Rozkaz zněl dovést s pomocí Šarocha všechny z pošty do bezpečí stanice. Šrejl už ale nedošel. Henleinovci ho obstoupili, sebrali mu pušku s náboji, šavli, obušek i malou soukromou pistoli. Za neustálých nadávek, pohlavykání a vyhrožování oběšením ho pak hnali před budovu poštovního úřadu. Když to

6 Vylíčení událostí v Krajkové je zpracováno zejména dle následujících pramenů: VÚA - VHA, f. Prokurátor Plzeň, O1489-1938; SOA Plzeň, f. MLS Cheb, k. 185, Rudolf Förster, sp. zn. Ls 2006/46; tamtéž, f. Krajský soud Cheb, k. 185, Bruno Glaser a spol., sp. zn. Tk 1696/38; tamtéž, k. 184, Josef Sandner a spol., sp. zn. Tk 1657/38; NA, f. ZČV, k. 949, Mob. 1938; tamtéž, k. 1369, spis Miloslava Hladíková a SOkA Sokolov, Památník četnické stanice Krajková.

Městečko **Krajková**, původně Gossengrün, leží přibližně 12 kilometrů od Sokolova. Ve třicátých letech 20. století tu bylo evidováno 1498 obyvatel. Z toho jen šest Čechoslováků, kteří tvořili osazenstvo pošty a četnické stanice. Její budova dodnes stojí (čp. 258). Počátkem května 1938 zde sloužili tři četníci: velitel praporčík Petr Hladík, strážmistr Václav Šaroch a strážmistr Antonín Šrejfl.

Krajkovská četnická stanice po boji. Stopy průstřelů v oknech, za kterými se bránil osamocенý praporčík Hladík, jsou jasně patrné. Foto: SOA Plzeň

z okna viděl jeho kolega Šaroch, vyrazil mu na pomoc. Ale jen co vyšel ze dveří, k zemi ho srazil prudká rána obuškem. Oba četníci pak byli za jáсотu davu odvedeni do budovy úřadu. Starosta Hugo Jakob a lékař Rudolf Förster – dva místní předáci SdP – nařídili zavřít je do věznice nacházející se v téže budově.

Osamocенý velitel Hladík zamkl dveře stanice a vyšel do prvního patra. Odtud pozoroval, jak se k němu ulicí od pošty hrne rozvášněný dav v čele s doktorem Försterem a starostou Jakobem. V rukou některých vzbouřenců zahlédl zbraně – pistole i ukořistěné četnické karabiny. Výzvu, aby vydal stanici, rázně odmítl.

Henleinovci vnikli do budovy zadním vchodem, vystoupali do prvního patra a tam narazili na zamčené dveře. Skrz ně slyšeli Hladíkův varovný hlas – použije zbraň, pokud okamžitě neudělají čelem vzad. Když začali do dveří střílet, Hladík palbu přes dveře

opětoval. Útočníky to vylekalo a ve zmatku opustili schodiště.

To však již do stanice létaly kulky z protějšího domu – pálil Georg Czerney zcizenou četnickou karabinou. A bylo ještě hůř: Hladík nad sebou uslyšel kroky. Jeden z henleinovců, Matthias Scherbaum, vyhlášený místní rváč, vnikl na půdu a začal na něj pálit skrze strop. Rozpoutala se přestřelka, při které osamocенý praporčík nevěděl, kam mířit dřív. Když mu došly náboje, rozběhl se ke skříni s náhradní municí. Scherbaum na půdě zaslechl jeho kroky. Podle zvuku vypálil a bohužel trefil. Kulka Hladíka zasáhla do levého nadloktí. Jakýkoliv pohyb rukou mu způsoboval palčivou bolest. Sedl si mezi dveře kancelářských místností a snažil se zastavit krvácení.

Henleinovci se poté pokusili stanicí vytopit motorovou hasičskou stříkačkou a znovu stříleli. Hladík už ale nebyl schopen reakce. Ze ztrá-

Velitel krajkovské četnické stanice praporčík Petr Hladík a jeho manželka Miloslava Foto: archiv rodiny Zemancovy

ty krve se mu začalo dělat nevolno. Nakonec z venku zaslechl hlas své manželky Miloslavy – má jít ven, nic se mu nestane, když se vzdá. Jinou možnost neměl.

Před budovou se na něj vrhl dav. V doktoru Försterovi však pro tu chvíli zvítězil lékař nad henleinovcem a pokus o lynč zarazil hned v zárod-

ku. Nařídil odvést Hladíka do jeho bytu a tam ho ošetřil. Domluvil také automobil pro jeho odvoz i s manželkou do sokolovské nemocnice. Avšak jen co ujeli pár desítek metrů, dav je znovu zastavil. V čele stáli místní henleinovci Hermann Märzc a Oswald Brandner, oba ozbrojeni pistolemi. Žádali, aby četník a jeho žena vystoupili z auta, to ale Hladík odmítl. Märzc nato prudce otevřel levé dveře automobilu a dvakrát vystřelil. Miloslava Hladíková zaúpěla bolestí. Kulka ji trefila přímo do břicha. Druhá rána zasáhla jejího manžela – jen kousek od místa, kde již byl zraněn. Řidič automobilu Rudolf Unger na nic nečekal a rozběhl se pryč, aby přivedl pomoc. Ze všeho nejvíc se přitom bál o vůz, aby nebyl poškozen...

Bezbřehá brutalita henleinovce Märzcze však byla příliš i na jeho soukmenovce. Někteří hlasitě protestovali. Řidič automobilu přivedl lékaře Förstera. Došlo k prudké výměně názorů, kterou naštěstí pro Hladíka vyhrál Förster. Auto tak konečně mohlo odjet do Sokolova, kde Hladík i jeho žena strávili několik dnů v nemocnici. Praporčík byl následně převezen do nemocnice v Plzni. Jeho zranění měla vážné následky, musel být proto propuštěn od četnictva a v roce 1947 předčasně zemřel.

Šílenství osamělého střelce

O osudu dvou uvězněných krajkovských četníků Václava Šarocha a strážmistra Antonína Šrejla nebylo mimo Krajkovou ještě v noci 13. září nic známo. Jednak bylo přerušeno spojení, jednak velká část sokolovského pohotovostního četnického oddílu zasahovala v Habartově. Krajkovští henleinovci tak zcela ovládli obec i okolí. Když kolem projížděl četnický autokar s šesti muži, zahájili po něm zběsilou palbu a těžce zranili dva četníky. První z nich, strážmistr Václav Ráž, pak druhý den nad ránem zemřel, druhému, závodčímu Antonínu Pokorovi byla amputována ruka. Dvoučlennou motohlídku, která měla v Krajkové zkontrolovat situaci, henleinovci odzbrojili a střelbou

Cyklistický prapor roku 1935 na náměstí v Dobrušce. Dole: Pohled na hlavní ulici v Krajkové. V pozadí dodnes stojící budova školy, domy vlevo již neexistují. Uprostřed hostinec, u něhož se při střelbě skrýval voják Ludwig.

Foto: VÚA - VHA; archiv autora

zahnali. Kolem jedenácté večer pak Krajkovou projel obrněný vůz mířící do Habartova. Řidič měl rozkaz zjistit stav věcí. Zastavil u četnické stanice, vystoupil a několikrát zazvonil. Nikdo však nereagoval, v obci byl absolutní klid.

Nad ránem druhého dne však už bylo možné na základě událostí v celém pohraničí odvodit, co se v Krajkové asi děje. Dne 14. září ve tři čtvrtě na tři ráno proto Zemské četnické

velitelství rozkázalo nadporučíku Františku Svobodovi z České Lípy, aby okamžitě vyrazil do Sokolova. K ruce dostal 10 četníků z Kladna a 10 z Příbrami. V Sokolově k nim do vozu přisedl nadporučík Svoboda s jasným rozkazem z ministerstva vnitra – Krajkovou obsadit! Oddíl se v obci objevil před osmou ranní. Nenarazil ale na žádný odpor. Většina aktivních vzbouřenců byla už tou dobou v Německu, ti méně pro-

zíraví se poschovávali u příbuzných v okolních obcích. Svobodovi muži si je tam ale rychle našli. Uvěznění četníci Šaroch a Šrejl byli osvobozeni. Zakrátko dorazili i příslušníci Četnické pátrací stanice z Chebu a členové soudní komise od sokolovského okresního soudu. Fotilo se, dokumentovalo a hlavně vyslýchalo a zatýkalo. Třiadvacet osob si vyslechlo obvinění a skončilo v celách Krajského soudu v Chebu. Když pak navečer 14. září posílilo Svobodovy četníky jedno z armádních družstev kulometné roty cyklistického praporu ze Slaného, zdálo se, že situace v obci nemůže být více pod kontrolou. Katastrofa však měla teprve přijít. Družstvo tvořili z velké části odvedení záložníci německé národnosti. Zvláště neukázněně se choval jeden z nich – čtyřiadvacetiletý vojnín Franz Ludwig z Bernartic u Trutnova.

Při pochůzkách obcí se několikrát bavil s místními. Když se pak na Krajkovou snesla tma, měl zrovna hlídku před budovou obecního úřadu. Spolu s ním hlídali čtyři další ozbrojení muži. Opodál parkovala pro potřeby četnictva zabavená osobní pragovka, ve které podřimoval unavený civilní řidič Josef Bláha. Velitel stráže Antonín Krbec vešel do budovy, aby dal pokyny k vystřídání dalších hlídek. Venkovním strážím přikázal, aby zůstaly na místě. Vojnín Ludwig však stále někam mizel. Když Krbec opět vyšel na ulici a viděl, že Ludwig není na svém místě a zrovna se odkudsi vrací, nařídil jeho vystřídání pro nedisciplinovanost. Zavelel: *Náboj skryj*, načež Ludwig předpisově sklonil hlaveň pušky k zemi a cvakl závěrem. Vtom však hlaveň změnila směr, Ludwig namířil přímo na velitele stráže a večerní ticho prořízly dva výstřely.

Nevíme, jestli Ludwiga vedly náhlé emoce, nebo chladný kalkul. Chaos, který pak propukl, byl v každém případě zdrcující. Velitel stráže Krbec zemřel na místě na vnitřní krvácení. Ostatní se snažili krýt, kde se dalo, a opětovat palbu. V noční tmě a pod vlivem šoku to však bylo spíše ke škodě. Z pravé strany úřadu přispěchali

Stanislav Kareš (zcela vpravo) v josefovských kasárnách

Foto: archiv rodiny

malou uličkou na pomoc vojín Bohumil Čapek a František Netík. Sotva se dostali na roh budovy, Ludwig po nich vypálil. S očima přivyklýma noční tmě mířil přesně. Oba muži na místě zemřeli. Podřimující vojáci ubytovaní v protější Maderově hostinci se rychle probrali. Ve zmatku začali obsazovat okna budovy. Nikdo ale nevěděl, co se vlastně děje. Ludwig, který to jediný věděl přesně, zranil ještě svobodníka Oldřicha Strnada

a četaře Františka Broženského, naštěstí ne smrtelně.

Jako jeden z prvních se alespoň trochu zorientoval odvážný četař Stanislav Kareš a ze své pušky vypálil po Ludwigovi dvě rány. K ruce si pak vzal svobodníka Františka Zemana a vojína Josefa Bartáka. Společně běželi přes silnici k budově úřadu s cílem zaujmout krytou pozici v nedalekém příkopu. Ludwig však pálil též a zasáhl Kareše tak nešťastně,

že kulka proletěla oběma plícemi a vyšla ven pod pravou lopatkou. Kareš zemřel během několika chvil na krvácení do hrudní dutiny.

Zhruba 30 minut od začátku svého řádění tak měl osamělý střelec na svědomí čtyři mrtvé a dva zraněné. A i dál jednal s překvapivou rafinovaností. Odplížil se totiž pod pragovku, ve které seděl vyděšený a neozbrojený řidič Bláha. Tomu nezbylo než trpně čekat a sledovat, co se stane. S hrůzou zaznamenal, že střelec zpod auta opět zahájil palbu, kterou ostatní opětovali. Jedna z kulek ho zasáhla do levé ruky. Zmatek pak ještě zvětšil příjezd autokaru s 12 četníky pod velením vrchního strážmistra Václava Kožíška, kteří měli za úkol eskortovat některé zatčené henleinovce. Zastavili několik metrů za pragovkou, Bláha rozsvítil světla a volal na četníky, aby nestříleli. Ti jej však podle všeho neslyšeli.

Světla reflektorů z obou vozů částečně osvětlila prostranství. Svobodník Václav Čmedla a voják Josef Lorenz zahlédli okny hostince ležícího četaře Kareše. Domnívali se, že je zraněn, a šli mu na pomoc. Vyběhli, vzali jej pod ramena a táhli do budovy. Čmedlu Ludwig dobře mířenou střelou okamžitě usmrtil, Lorenze jen zranil, takže se dokázal odplížit zpět do hostince.

Četníci a vojáci začali pálit po sobě navzájem. Až po chvíli to všem došlo a rozhostilo se ticho. Uprostřed silnice, ve světle reflektorů ležel osamocený voják Ludwig v kaluži krve. Těžce chroptěl. Posledním nábojem si prostřelil bradu při pokusu spáchat sebevraždu. Bylo krátce před půlnocí, od počátku střelby uběhly zhruba dvě hodiny. Šéflékař cyklistického praporu Jiří Smrčka konstatoval smrt pěti mužů. Po dalších dvou hodinách přímo před jeho očima zemřel i vrah, voják Franz Ludwig.

Jeho pohřbu v rodných Bernarticích se dle zápisu v kronice zúčastnilo mnoho členů SdP, ale v tichosti. Na vše dohlížela policie a jakékoliv projevy nad rakví zakázala. Pohřby Ludwigových obětí měly opačný cha-

Rozloučení se zastřeleným vojínem Václavem Čmedlou v Německých Kopistech

Foto: archiv rodiny Kadlecovy

rakter. Tisíce účastníků je pojaly jako velké manifestace a zdůrazňovaly na nich odhodlání bránit republiku a její zřízení.

Podobně ostatně vypadalo loučení se všemi dalšími padlými obránci demokracie na Sokolovsku. Sedmi zavražděným četníkům byl 17. září 1938 uspořádán pohřební pietní akt v budově české menšinové školy v Sokolově, jehož se kromě významných

zástupců veřejného života zúčastnily i stovky místních Čechů a antifašisticky smýšlejících Němců. Těla všech padlých – tedy i vojáků – byla posléze převezena do rodných obcí, kde byla opět za účasti tisíců lidí slavnostně pohřbena. Do začátku 2. světové války zbýval ještě téměř celý rok, v československém pohraničí však již měla své oběti.

pd